

Konsten att uppnå ömsesidig interkulturell kompetens.

TEXT Sonia Sherefay, integrationskonsult Järfälla

FOTO Dag Björne

För många utlandsfödda föräldrar är förskolan och skolan en naturlig kulturell mötesplats och en av de första integrationsarenor de kommer i kontakt med i Sverige.

Svenska föräldrar känner ofta till förskolans värld. Många har kanske själva gått på dagis när de var små, vet att förskolan arbetar enligt en uppsatt läroplan och följer den offentliga debatten om den svenska förskolans utveckling, medan många invandrarföräldrar saknar erfarenhet och kunskap om den svenska förskolans arbetssätt. Är det en plats där vuxna "passar barnen", byter blöjor och matar dem?

Utlandsfödda föräldrar har kanske andra erfarenheter. Kvinnor som tidigare arbetat i sina ursprungsländer har haft andra former av barnpassning. På landsbygden och i små städer var det oftast mor- och farföräldrar, andra släktingar, vänner eller grannar som ställde upp med att passa små barn när mammorna arbetade. Så var det också i Sverige förr. I stora städer använde man sig även av privata daghem (kindergarten) som erbjuder tillsyn och barnpassning med en pedagogik som ofta är annorlunda än den svenska förskolans. Föräldrar som flyttar till Sverige och har barn som ska börja i förskolan kan uppfatta förskolan som en form av en tidig grundskola där barnen ska lära sig att läsa, skriva och räkna.

I ett nytt land kan barnets uppväxtvillkor skifta på ett svårbegripligt sätt mellan hem och förskola. Nya dagliga erfarenheter av likheter och olikheter mellan hemmets uppfostran och förskolans fostran, olika värderingar, en annorlunda matkultur, ett nytt språk, självständighetsutövning, inläring, leken, grupparbete, utevistelser och mycket annat. Detta kan bli en uppförsbacke i en värld av motsägelser mellan det som är tillåtet och det som är förbjudet, antingen hemma eller i förskolan.

I förskolan möts barnen av personal som är utbildad, som kan de olika faser som barn går igenom under de tidiga uppväxtåren, som är tränade att arbeta med enskilda barn och med barngrupper, som ser till att barn inte överskrider vuxnas uppsatta gränser, och som arbetar enligt fasta rutiner för att uppnå förskolans uppsatta mål för barnets inläring.

Barn, som växer upp med värderingar och normer i sina hemmiljöer som kanske är annorlunda än de värderingar och normer som förskolan och skolans personal möter dem med, kan bli förvirrade. Är olikheterna många kan de frambringa svårigheter och missförstånd som kan skapa onödiga dagliga konflikter i hemmet och/eller i förskolan. För att undvika eventuell förvirring hos barnen och onödiga konflikter barn-barn, barn-fröknar, barn-föräldrar, är det viktigt att föräldrarna och personalen vågar diskutera och informera varandra om olikheter, regler, normer och seder. Barnen är kompetenta och med hjälp av vuxnas medvetenhet och samarbete, kan de så småningom förstå och på ett bra sätt hantera olikheter och skillnader.

Hur ska vi uppnå interkulturell ömsesidig kompetens när människor med olika kulturell bakgrund möts? Hur ska vi komma närmare varandra när vi möter främmande människor? Vem vågar ta första steget?

Vi delar något gemensamt oavsett vilken kultur vi kommer ifrån och vilken etnicitet vi tillhör. Möts vi i förskolan och i skolan, på en mer personlig (inte privat) nivå oavsett våra kulturella etniska tillhörigheter kan vi utan tvekan bättre förstå och respektera varandra även om vi därefter fortsätter att tycka olika. För att upptäcka sig själv behöver man andra. I mötet med den Andre kan man få kunskap om sig själv och viceversa. Den Andre ser det hos oss själva som vi inte ser och tvärtom. I mötet med den Andre kan vi växa, men vågar vi ta den utmaningen?

För att undvika onödiga dagliga konflikter mellan utlandsfödda föräldrar och personal i förskolan, och för att öka ömsesidig respekt, tolerans och kunskap om varandra är det särskilt viktigt att personalen informerar på lätt svenska för nyanlända föräldrar och eller föräldrar som inte kan det svenska språket bra, om följande:

- Förskolans pedagogik och sätt att arbeta: Det behövs enkla förklaringar, t ex vad "samling" är för något. Varför är det viktigt att barn helst ska komma före samlingen? Vad innebär samlingen? Grunden för barnens livslånga lärande, såsom att lära sig veckodagar, årstider, månadens namn, namn på barn, orientering, visor och ramsor är självklart för personalen, men kanske inte för många föräldrar.
- En demokratisk fostran: Barn lär sig att tala inför en grupp, de tränas att lyssna på varandra, att tala en i taget, och att räkna upp handen för att säga sin mening och mycket mer. Barnen ska lära sig att respektera att alla människor är lika värda, och ska tränas i sitt dagliga arbete att bli framtida demokratiska medborgare.
- Att förskolans pedagogik följer en sedan 11 år fastställd läroplan och att informera om förskolans demokra-

tiska uppdrag vilket är formulerat i Lpfö98:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen, samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som skall hållas levande i arbetet med barnen. Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som skall prägla verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter skall lyftas fram och synliggöras i verksamheten”.

d) Föräldramöten och utvecklingssamtal: I läroplanen för förskolan står det att föräldrarna skall ha inflytande och att det kan ske på många olika sätt. Ett bra forum är föräldramöten och utvecklingssamtal. Föräldrar och personal får där möjligheter att följa upp och diskutera barnets uppväxt, utveckling och välbefinnande. Hur ska det förklaras på lätt svenska?

e) Leken: Varför är leken viktig? Vad lär sig barnen i leken? Utvecklar leken barnen? Många är de frågor som föräldrar inte vågar eller kan ställa och därför är de viktiga att ta upp och diskutera inte bara på föräldramöten.

f) Utevistelse: Varför barn får gå ut när det regnar eller snöar? Blir de inte sjuka? Är det viktigt att de ska få med sig ombyte när kläderna försvinner? Vad är oömma kläder?

g) Modersmål: Lär sig barnen svenska om de fortsätter tala modersmål hemma? Ska jag tala svenska med mina barn? Vad är bäst?

h) Självständighetsträning och mat: Varför ska våra små barn klä sig själva, äta själva, duka av och duka på? Äter de sig mätta? Varför tar inte personalen hand om våra barn som de bör?

i) Hämtning, lämning och tider: Varför ska vi passa tider? Barn får vakna när de vill. De bara leker på förskolan? Vi betalar en hög avgift!

En stor fråga är hur man sätter gränser under barnens första uppväxtår. En del föräldrar får svårare att sätta gränser för sina barn när de kommer till Sverige. Många är vana vid stöd från den äldre generationen i hemlandet. Det ”svenska sättet att uppfostra barn”, upplevs av många som en fri uppfostran och deras eget sätt att uppfostra barn uppfattas som alltför auktoritärt. Förvirring leder inte sällan till att många föräldrar tror att det är förskolans ansvar och uppgift att uppfostra barnen. Att diskutera och förklara för föräldrar att det är de som kan, och är experter på sina egna barn är önskvärt. Förskolan kan bara komplettera föräldrarna. Även om förskolan ska fostra barnen och få dem att uppnå förskolans uppsatta mål, följa upp barns utveckling, att umgås i grupp, och att så småningom bli självständiga individer, är det alltid föräldrarna som har huvudansvaret för sina egna barns uppfostran.

Jag har egna tidigare erfarenheter. Mina barn gick enligt svenskt mått alltför välklädda dagligen till daghemmet.

Jag hade ännu inte lärt mig samhällets klädkoder och det var mitt sätt att visa att jag var en mamma som brydde sig, älskade sina barn, ville bli accepterad och bekräftad. Senare när jag började arbeta på olika daghem lärde jag mig det som personalen förgäves snällt försökte informera mig om: oömma kläder, regnkläder, ombyte, varma kläder på vintern och lätta kläder på sommaren! Svårt var det att förstå; mycket nytt på en gång! Jag upplevde under invånningstiden att personalen kontrollerade och granskade mig. Samtidigt granskade jag dem och undrade om jag kunde lita på dem. Vågade jag lämna min ettåriga son till dem? Hur ska han göra sig förstådd när han vill ha något, han som inte kunde ett ord svenska? Tryggheten var min äldste

son som redan gick på samma dagis. Han klarade sig bra på svenska, fungerade både som tolk åt mig och som en extra mamma åt brodern. Frågorna jag tänkte på var många och jag hade svårt att hitta lugnet inom mig. Det var mycket jag tänkte på, men utåt vågade jag inte visa det. När jag för första gången lämnade mitt lilla barn, kändes det som om mitt hjärta inte ville sluta banka. Han grät, det hörde jag där jag stod vid dörren och tjuvlyssnade, och började själv gråta! Med tiden lärde sig mitt lilla barn att tycka om dagis. Mina relationer till fröknarna stärktes och tryggheten blev ett faktum när jag började behärska språket, daghemmets arbetssätt och rutiner, samt det nya samhället.

Lpfö98 lyfter bland annat fram förskolans roll som förmedlare av kulturarvet: ”I förskolans uppdrag ingår att såväl utveckla barns förmågor och barns eget kulturskapande som att överföra ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa.” Barn till utlandsfödda föräldrar har två olika kulturarv att ta till sig. Förskolan ska vägleda och bekräfta barnens kulturella tillhörighet samtidigt ska man informera föräldrarna om att de själva har ett stort ansvar och förmåga att förmedla sitt egna kulturarv, värden, traditioner och språk. Dessutom är det viktigt att förskolan kontinuerligt tar upp förskolans uppdrag och ansvar samt föräldrarnas roll och ansvar som fostrare! Utan hemmet

och föräldrarnas ansvar och engagemang blir förskolans arbete ofullständigt.

Förskolan ska förmedla svenskt kulturarv, värden, traditioner och språk. Exempel på det är Luciafirande, Jul, Påsk, Midsommar mm. Föräldrarna i sin tur ansvarar för att förmedla sina egna traditioner, kulturella och eller religiösa ritualer: exempel på det är Eid Al Fitr, Nawrouz, mm.

I förskolan ska barnet ta första steget i ett lärande som fortsätter i skolan och sedan följer barnet hela livet, "livslångt lärande!" Det innebär att förskolan i första hand är till för barnens skull och att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar.

För att bättre uppnå en effektiv ömsesidig interkulturell kompetens och en bättre kommunikation pedagoger och elever emellan är det viktigt att pedagogerna förstår elevernas uppväxtvillkor, eventuella skillnader i värde-ringar, kultur, tradition och beteende. Att förstå innebär inte att sänka skolans krav för att uppnå målen, eller ursäkta elevernas dåliga beteende på grund av deras kulturella bakgrund och annorlunda värderingar. Det är viktigt att vid varje avvikelse ha tid och mod för att diskutera tillsammans om vad som är tillåtet och inte i skolan och i det svenska samhället.

Den svenska skolan har förändrats mycket under 1900-talets sista decennier. Skolan som var auktoritär, med hård disciplin, hemanmärkning, fysiska eller psykiska bestraffningar, har utvecklats och blivit en demokratisk skola som ser som sin uppgift att fostra eleverna till aktiva samhällsmedborgare som ska lära sig att tänka självständigt och kritiskt och att ta eget ansvar med mognad. Läraren är inte längre den som bestämmer allt, utan eleverna ska själva aktivt delta i planeringen av undervisningen. Avståndet mellan läraren och eleverna har minskat, och relationen mellan dem är mer kamratlig. För många elever, vars föräldrars erfarenhet från skolan påminner om den gamla svenska skolan, blir mötet med den nya skolan fullt av förvirring och missuppfattningar. Föräldrarna kanske tycker att skolan är för slapp, att det borde finnas mer regler. De känner sig osäkra på skolans mål och hur det går för barnen. Ett annat problem är att föräldrar och lärare ibland har olika uppfattningar om hur undervisningen ska bedrivas. "Har skolan i Sverige några regler?" är en fråga som jag ofta får höra!

Dessa oklarheter mellan hem och skola förvirrar även många elever. Att tränas att ta eget ansvar orsakar ibland problem. Elever som kommer från hemmiljöer som är auktoritära kan tolka det som att total frihet gäller och tro att allt är tillåtet. "Jag får göra vad jag vill!"

Kontakten mellan föräldrar och skolpersonal är därför av mycket stor betydelse. Hem och skola ska samarbeta! Ju mer föräldrarna vet om skolan, desto bättre kan de engagera sig, förstå och hjälpa sina barn. Skolan är en mycket stor del av barnens vardag, och det är viktigt att

den inte blir en främmande, eller kanske till och med hotfullt miljö för föräldrarna. Föräldrar som saknar sådana erfarenheter från hemlandet och inte kan det nya språket, tycker att utbildning är skolans ansvar. De väljer då ofta att inte närvara på föräldramöten.

Att förklara för föräldrar varför deras närvaro på föräldramöten är viktigt och aktivt arbeta för att försöka få flera att delta, måste prioriteras. Det måste undersökas om det är mötestider som inte passar, om informationen om mötena inte har fungerat väl, eller är om det är andra orsaker som skolan är omedveten om. Det kan vara bra att till exempel engagera modersmålslärare att översätta kallelsen till andra språk och att de närvarar och är delaktiga på möten. Att inleda möten genom att elever framträder. Att ringa varje förälder och informera om möten, eller att se till att uppmuntra föräldrar att fråga och berätta för varandra och för pedagoger skillnader och likheter mellan skolan i Sverige och skolan i deras ursprungsländer. Det gäller att söka sig fram till en metod som fungerar och lockar många föräldrar till skolans föräldramöten. Det kommer att underlätta skolans arbete och förstärka bandet till föräldra och öka elevernas prestation, intresse för skolarbete och studiemotivation. Men är det bara flyktingar och invandrarföräldrar som inte närvarar på föräldramöten? Är det en klassfråga? Alla föräldrar behövs för att skolan ska uppnå uppsatta mål.

Lärares roll: Om vuxnas roll som föräldrar, fröknar och lärare inte är tydlig under barnens/elevernas tidiga uppväxtår blir det lätt så att barnen missbrukar de vuxnas osäkerhet. Barn och elever kan kanske tro att de vuxna de dagligen kommer i kontakt med har abdikerat till deras förmån.

Hur uppfattar elever lärarens roll i klassen? Är läraren trygg och tydlig i sin yrkesroll? Är han/hon rättvis mot alla i klassen, har han/hon förmåga att skapa tillit och ömsesidig respekt?

En bra och engagerad lärare ökar elevernas nyfikenhet, intresse, prestation och studiemotivation. En bra och engagerad förälder underlättar när det uppstår svårigheter under de olika faserna av barns och ungas uppväxt och utveckling.

Jag är övertygad om att en tydlig och stark föräldraroll är förutsättningen för barnens och ungdomarnas trygghet, stabilitet, uppväxtnöjligheter och för en bättre framtid. Jag är dessutom övertygad om att en tydlig och stark lärarroll är förutsättningen för barnens och elevernas trygghet, stabilitet, prestationsförmåga, inläring, engagemang och en bättre framtid.

sherefay_sonia@hotmail.com
www.sherefay.se